

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Keskusteleva kuvan tarkastelu ennakkoluuloja
purkamassa**

Maahan muuttaneiden muuttuvat käsitykset suomalaisuudesta

Lauri Takatalo

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 11 / 2017

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Lauri Takatalo	Sivumäärä 38 ja 1 liitesivu
Työn nimi Keskusteleva kuvan tarkastelu ennakkoluuloja purkamassa – Maahan muuttaneiden muuttuva käsitys suomalaisuudesta	
Ohjaava(t) opettaja(t) Johanna Kuivakangas	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyössäni tarkastelen millä tavoin aikuiset maahan muuttaneet kokevat käsityksensä suomalaisuudesta muuttuneen heidän tarkasteltuaan suomalaista taidetta Visual thinking strategies eli keskusteleva kuvan tarkastelu -menetelmää käyttäen. Lisäksi kartoitan menetelmän soveltamismahdollisuuksia kulttuureihin liittyviä ennakkoluuloja purkavana menetelmänä.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, johon keräsin syksyn 2016 ja kesän 2017 välisenä aikana materiaalia teemahaastattelujen avulla. Lisäksi osallistuin Jyväskylän kansalaisopiston sekä Jyväskylä taidemuseon täysi-ikäisille järjestämiin monikulttuurisiin keskustelevan kuvan tarkastelun ryhmiin, joita havainnoiden keräsin kenttämuistiinpanoja.</p> <p>Tutkimukseni tulokset osoittavat kuinka suomalaisen taiteen tarkastelu keskusteleva kuvan tarkastelu -menetelmällä muuttaa täysi-ikäisten maahan muuttaneiden kokemusten mukaan heidän käsitystään suomalaisuudesta. Maahan muuttaneet kokivat pääsevänsä lähemmäs suomalaista arkea, oppivat historiasta, havaitsivat luonnon merkittävyyden osana identiteetin rakentamista ja näkivät suomalaisuuden monimuotoisempaa kokonaisuutena. He myös kokivat menetelmän soveltuvan kulttuureihin liittyvien ennakkoluulojen purkamiseen.</p> <p>Opinnäytetyöni on merkitystä ammattialalle, sillä keskusteleva kuvan tarkastelu ja sen käyttömahdollisuuksien kartoittaminen ovat hyödyllinen lisä taide- ja kulttuurikasvatuksen kentälle sekä monikulttuuriin työhön. Lisäksi aihe on nyky-yhteiskuntaa tarkastellen ajankohtainen.</p>	
Asiasanat Laadullinen tutkimus, Kulttuuri, VTS, Visual thinking strategies, Keskusteleva kuvan tarkastelu, maahanmuuttajat, suomalaisuus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Lauri Takatalo	Number of Pages 38 and 1 attachment page
Title Using Visual thinking strategies to break down stereotypes. Immigrants changeing thoughts about Finnishness	
Supervisor(s) Johanna Kuivakangas	
Subscriber and/or Mentor	
Abstract In my thesis I study how immigrants feel that their thoughts about Finnishness have changed after they have observed Finnish art by using Visual thinking strategies method. I also find out if the method could be used to break down cultural stereotypes. My thesis is a qualitative research for which I collected my research material between autum 2016 and summer 2017 using theme interviews. In addition I participated in multicultural Visual thinking strategies groups and collected observation materials at Jyväskylä Adult Education Centre and Jyväskylä Art Museum. My findings show change in the way adult immigrants think about Finnishness. They felt that they were getting closer to Finnish everyday life, furthermore they learned about Finnish history and felt that they understood the role of nature as builder of Finnish identity better. Also after observing Finnish art with the Visual thinking method they felt that they saw Finnishness as a diverse whole. Other outcome was that the method worked as a way to break down cultural stereotypes. This thesis has a significant value to the professional section because the study of Visual thinking strategies and its use are a useful addition to the filed of arts and culture education and in multicultural work.	
Keywords qualitative, culture, Visual thinking strategies, VTS, immigrants, suomalaisuus	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Kuinka löysin Visual thinking strategies -menetelmän?	6
1.2 Aikaisempaa Visual thinking strategies tutkimusta	7
1.3 Tutkimuskysymys tarkentuu	9
2 Menetelmä	11
2.1 Menetelmä käytännössä	12
2.2 Teoriat menetelmän taustalla	15
3 Tutkimusmenetelmä	19
3.1 Laadullinen tutkimus	19
3.2 Tiedonkeruumenetelmät	20
3.3 Analyysimenetelmä	22
4 Analyysin tulokset	24
4.1 Menneisyys	25
4.2 Nykyisyys	26
4.3 Tulevaisuus	29
5 Päätelmiä ja pohdintaa	29
5.1 Päätelmiä ja pohdintaa	30
5.2 Loppurefleksio	33
LÄHTEET	35
LIITTEET	39

1 JOHDANTO

”Orvol söi liikaa survottuja herneitä ja kuoli. Kuultuaan tästä myös Krylov kuoli. Spiridonov kuoli muuten vain. Spiridonovin vaimo putosi senkiltä ja kuoli hänkin. Sipiridonovin isoäiti alkoi rypiskellä ja lähti matkoihinsa. Mihailov lakkasi kampaamasta hiuksiaan ja sai rupia päähänsä. Kruglov piirsi naisen, jolla oli ruoska kädessä, ja menetti järkensä. Pehrestov sai sähköitse neljäsataa ruplaa ja rupesi niin koppavaksi, että sai potkut töistä...”

Yllä oleva traaginen teksti on venäläisen kirjailijan Daniil Harmsin teoksesta *Satumia*. Minusta teksti kuvaa hyvin sitä, kuinka välillä vaikutta siltä, että asiat vain tapahtuvat. Elämä tuntuu vain ajautuvat johonkin suuntaan ilman sen kummempia selittelyjä vähän samaan tapaan kuin järvellä soutuvene ilman airoja. Toki syitä soutuveneen suunnalle ja tapahtumille yleensäkin on löydettävissä esimerkiksi juuri tutkimusten avulla, mutta aina sitä ei tule pysähtyneeksi miettimään, minne on menossa ja miksi, ennen kun huomaa olevansa perillä.

Tässä luvussa tarkoitukseni on kertoa niistä taustoista, joiden kautta päädyin oman opinnäytetyöni tutkimuskysymyksen ja aiheen valintaan. Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jonka tarkoituksena on selvittää, miten täysi-ikäiset maahan muuttaneet kokivat suomalaisen taiteen tarkastelun *Visual thinking strategies* (VTS) eli keskustelevan kuvan tarkastelun menetelmällä vaikuttaneen heidän käsitykseensä suomalaisuudesta. Minua kiinnostaa selvittää voisiko tätä menetelmää mahdollisesti käyttää kulttuuriin liittyvien ennakkoluulojen purkamiseen. Tiedonkeruumenetelminä käytin opinnäytetyössäni puolistrukturoituja haastatteluja sekä havainnoivaa osallistumista VTS-ryhmän toimintaan. Jotta syyt tutkimukseni aiheen valintaan tulisivat selviksi, minun on avattava hieman omaa historiaani, siis sitä kuinka päädyin keskustelevan kuvan tarkastelun eli VTS-menetelmän pariin.

Ensimmäisessä luvussa avaan myös hieman aikaisempaa VTS-menetelmästä tehtyä tutkimusta, jotta selviäisi minkälaisiin ongelmiin siitä on alun parin etsitty ratkaisua. Haluan johdattaa menetelmään perehtymättömänkin lukijan niiden syiden äärelle, jotka saivat minut innostumaan VTS-menetelmästä ja tuputta-

maan sitä perheelleni, ystävilleni ja työtovereilleni ylistäen sen tarjoamia monenlaisia käyttömahdollisuuksia, jotka soveltuvat niin työelämään, kouluun kuin vapaa-ajallekin. Toisessa luvussa paneudun VTS-menetelmän etenemiseen käytännössä sekä sen teoriapuoleen, kolmannessa luvussa keskistyn selostamaan käyttämiäni tutkimusmenetelmiä, ja neljännessä analysoin tutkimusmateriaalia. Viides luku on omistettu päätelmille sekä pohdintoille. Luvussa tarjoan myös ehdotuksia ja avauksia jatkotutkimuksia varten sekä tarkastelen tutkimuksen aikana tapahtunutta oppimistani.

1.1 Kuinka löysin Visual thinking strategies -menetelmän?

Keväällä 2016 harjoitteluni maahanmuuttajataustaisille nuorille suunnatussa suomen kielen ja kulttuurin opetukseen keskittyvässä Avaimet onnistumiseen -koulutuksessa oli loppusuoralla. Erään työpäivän päätteeksi jäimme koulutuksen suomen kielen opettajan kanssa refleктоimaan eli Jack Mezirowin määritelmän mukaisesti pohtimaan oppituntien antia sekä omia tuntemuksiamme tarkoituksemme kehittää toimintaamme ja ratkaista siinä esiintyneitä ongelmia (Mezirow, 1996, 8). Rönsylevä keskustelu ajautui omiin tulevaisuudensuunnitelmiini, ja kerroin pähkäileväni opinnäytetyöni aihetta. Kerroin myös olevani kiinnostunut erityisesti taide- sekä kulttuurikasvatuksesta, joilla voidaan tarkoittaa sellaista kasvatuksellista toimintaa, missä taidetta apuna käyttäen pyritään sosiaalisiin, kulttuurisiin tai terveyttä edistäviin tavoitteisiin. Taidetta välineellisesti käyttäen pyritään siis kehittymään tai ratkaisemaan jokin ongelma taiteenalojen ulkopuolelta, kuten parantamaan kielitaitoa, saamaan voimia arjessa jaksamiseen tai edistää monikulttuurisuutta. Lisäksi taide voidaan nähdä myös itseisarvona. (Bardy & Känkänen, 2005, 150-151)

Hetken mietittyään suomen kielen opettaja vinkkasi minulle Jyväskylän kansalaisopistolla syksyllä 2016 käynnistyvästä kotoutumiskoulutuksen valinnaisesta Keskustellaan kuvista -kurssista. Kurssilla maahan muuttaneiden olisi tarkoitus opetella suomen kieltä taidetta tarkastellen. Mielenkiintoni heräsi oitis ja sain opettajalta tarvittavat yhteystiedot, joiden avulla voisin kysellä tarkempaa infor-

maatiota kurssista. Niinpä otin myöhemmin yhteyttä kurssinvetäjä Hilikka Rauhalan ja pyysin päästä observoimaan ryhmää, sekä tutustumaan kurssilla käytettyään VTS-menetelmään. Hän suostui, ja syyskuussa seisoin jännittyneenä Jyväskylän kansalaisopiston luokan edessä odottaen ensimmäisen VTS-tunnin alkua.

1.2 Aikaisempaa Visual thinking strategies tutkimusta

Kurssilla roolikseni muodostui toimia havainnoivana osallistujana. Seurasin ja kirjasin siis muistiinpanoja vuorovaikutustilanteista yrittämättä kuitenkaan ottaa merkittävää roolia keskustelussa. (Metsämuuronen 2008, 43) Samalla yritin pohdita mistä kulmasta löytäisin mielekkään aiheen opinnäytetyöhöni.

Rauhala keräsi kyseisen kurssin pohjalta aineistoa maisteritutkielmaansa varten, aiheenaan *Taide kieli ja kotoutuminen: Keskusteleva kuvan tarkastelu aikuisten maahanmuuttajien kielenoppimisen tukena*. Rauhalan tutkimuksessa opiskelijoilta kerätyn aineiston ja työpäiväkirjan yhteisanalyysin avulla selvisi muun muassa, että VTS-menetelmä auttoi aikuisia maahan muuttaneita kielenoppimisessa. (Rauhala, 2017) Tulokset eivät tulleet minulle yllätyksenä, sillä samoihin havaintoihin olin päätenyt itse kurssin elinkaaren seuranneena. Lainaus muistiinpanoistani kurssin kymmenenneltä eli viimeiseltä kerralta:

”Opiskelijat keskustelevat suomeksi keskenään jo ennen tunnin alkua. He havaitsevat varjoja, värejä, keksivät tarinoita maalauksista. Tulkinta monipuolistunut entisestään. Looginen päättely on kehittynyt tai se näkyy paremmin. Ei pelätä vääriä vastauksia. Opiskelijat opettavat myös toisiaan esim. kieliopissa ja sanoissa.”

Minun tulkintojeni perusteella muutos toiseen VTS-kertaan on huomattava; tuolloin lauseen muodostus oli mielestäni vielä vaikeaa ja lauseet yksinkertaisia, rohkeutta puhua oli harvemmalla ja paljon menttiin sanakirjan avulla. Jos vieressä istui samaa kieltä äidinkielenään puhuva, saattoi keskustelu tapahtua vain omalla kielellä heidän välillään.

Näitä tuloksia tukevat myös aikaisemmat VTS-menetelmän pohjalta laaditut kolmevuotisen VTS-opetussuunnitelman vaikutuksista kouluikäisten oppimiseen tarkastelevat tutkimukset. (Rauhala, 2017, 93) Nuo Yhdysvalloissa tehdyt tutkimukset julkaistiin raportissa *Artful Citizenship Project: three year project report: Miami, Florida* (2005), jossa pyrittiin selvittämään kuvanlukutaidon yhteyttä akateemisiin ja sosiaalisiin taitoihin. Tuloksissa havaittiin, että kuvanlukutaidon kehittyminen näkyy myös lukemisen ja matemaattisten taitojen kehityksenä. Lisäksi huomattiin VTS-menetelmän edistävän omasta ajatusmaailmasta poikkeavien mielipiteiden sietämistä ja kunnioittamista, mikä omaa tutkimusaiheittani silmällä pitäen tuntuu erityisen huomion arvoiselta.

Ryhmän toimintaa seurattessani pohdin, kuinka saada ryhmän toiminnasta tasa-arvoisempaa. Puheliammat ja enemmän suomea jo osaavat tuntuivat olevan äänessä jättäen loput niin sanotusti ”varjoonsa”. Vaikuttaako tämä heidän oppimiseensa negatiivisesti? Yleisemminkin tasa-arvoasioista kiinnostuneena ajattelin, että tässä saattaisi olla opinnäytetyölleni. Toisin kuitenkin kävi.

Olin VTS-kurssin kautta tutustunut Jyväskylän taidemuseon henkilökuntaan, joka kehitti Suomi 100-juhlavuoden kunniaksi näyttelyprojektia, missä esiteltäisiin suomalaista taidetta Suomen satavuotisen historian eri vuosikymmeniltä. Näyttelyn nimi oli Sata vuotta, tuhat tulkintaa. Suunnitteilla oli hyödyntää näyttelyssä mm. Kansalaisopistonryhmän kuin myös muiden Jyväskylässä asuvien Suomeen muuttaneiden VTS-tulkintoja suomalaisista taideteoksista. Minulta puuttui vielä yksi harjoittelu opintokokonaisuudestani ja pyysin päästä mukaan projektiin takaraivossani ajatus opinnäytetyöni aiheesta. Tässä vaiheessa minulle oli jo hieman selvinnyt, että haluaisin sen liittyvän VTS-menetelmään ja monikulttuurisuuteen jollain tavoin.

Sain harjoittelupaikan ja pääsin lähes välittömästi tutustumaan VTS-menetelmään entistä syvemmin tutustumalla siihen tällä kertaa fasilitaattorin perspektiivistä. Osallistuin taidemuseon 8.10.2016 järjestämään VTS-koulutukseen, jossa meitä koulutti museopedagogi Satu Itkonen. Hän on kirjoittanut mielestäni selkeän suomenkielisen selostuksen VTS-menetelmän etenemisestä *Mitä näemme, kun katsomme Kuvaa? -osallisuutta ja uusia näkökulmia VTS-menetelmällä*

(2014) ohjeeksi menetelmää käyttävälle fasilitaattorille. VTS-ryhmällä ei nimittäin ole opettajaa tai ohjaajaa vaan kuvaavin sana on juuri fasilitaattori. Nimitys tulee latinankielisestä sanasta *facil*, mikä tarkoittaa suomennettuna helppoa. Fasilitaattorin onkin tarkoitus tehdä ryhmän toiminnasta mahdollisimman helppoa ja toimia prosessin suunnittelijana. Hän on puolueeton osapuoli, joka varmistaa ryhmäläisten tasapuolisen kuuluksi tulemisen prosessin aikana sekä tukee ryhmää, jättäen ideoinnin ja sisällön tuottamisen ryhmäläisille. (Summa & Tuominen, 2009, 8-10)

Antiautoritaarista fasilitaattori nimitystä käyttää myös Visual thinking strategies -menetelmän toinen kehittäjä Philip Yenawine puhuessaan VTS-menetelmän vetäjästä (Yenawine, 2013, 15). Yhdessä kognitiopsykologi Abigail Housenin kanssa Yenawine aloitti VTS-menetelmän kehittämisen toimiessaan New Yorkin modernin taidemuseon MoMA:n museokasvattajana vuonna 1987, kun museon toimintaa rahoittavat tahot pyysivät selvitystä siihen, mitä museovierailijat oppivat käydessään MoMA:ssa. Housenin oli jo 1970-luvun puolesta välistä tutkinut ihmisten ajattelua ja kertomuksia heidän tarkastellessaan taidetta kehittämänsä Aesthetic development interview eli ADI haastattelumenetelmän avulla. Näiden tutkimusten pohjalta Housen loi esteettisen ajattelun vaiheteorian, joka on yksi VTS-menetelmän kolmesta pääteoriasta. (Yenawine 2013, 2-6) (Ks. kohta 2.2 Taulukko 1.) Esteettisen ajattelun vaiheteoriaan palaan tarkemmin toisessa luvussa. MoMA:ssa Housen aloitti työnsä tarkoituksenaan selvittää mitä museovierailijat muistivat vierailun päätyttyä opastetusta kierroksesta. Kun huomattiin, ettei vierailu juuri muistijälkiä jättänyt, alkoivat Housen ja Yenawine kehittää vierailijoille taiteen tarkasteluun osallistavia menetelmiä.

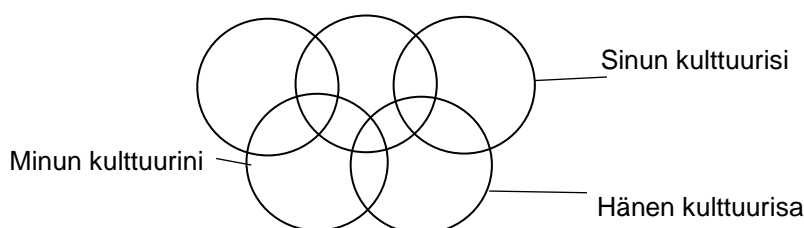
1.3 Tutkimuskysymys tarkentuu

Harjoitteluni aikana myös minä olin mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa osallistavia menetelmiä Jyväskylän taidemuseolle. Toimin oppaana kuudesluokkalaisten museokierroksilla joiden osana pääsin fasilitoimaan VTS-menetelmää lähes päivittäin. Lisäksi observoin ja osallistuin kirjajaan joukkoon erilaisia VTS-ryhmiä. Niistä keräsimme materiaalia itsenäisen Suomen 100-vuotisnäyttelyä

varten. Oli kehitysvammaisten teatteriryhmää, ryhmä Kulttuuriluotseja, joka koostui Jyväskylän kaupungin kouluttamista kulttuuripalveluihin erikoistuneista vapaaehtoisista vertaisohjaajista (Jyväskylän kaupunki 2017.) sekä ala-astelaisista koostuva ryhmä. Lisäksi kokosimme monikulttuurista ryhmää Jyväskylässä asuvista maahan muuttaneista. Minulla oli tilaisuus havainnoida, fasilitoida ja olla osa monenlaisia VTS-ryhmiä, mutta tutkimuskysymys antoi odottaa itseään. Mahdollisuuksia oli paljon, mutta se jokin puuttui.

Eräs talvinen perjantai valittelin asiaa isälleni samalla, kun ajelimme ysitietä pitkin kohti vanhempieni mökkiä. Hän muisteli, kuinka olin pari vuotta aikaisemmin haaveillut kansalaistoimintaan, katuaktivismiin ja mielenosoittamiseen liittyvästä opinnäytetyöstä. Tämän idean kuoppasin, kun suuri osa keräämästäni kuva- ja videomateriaalista tuhoutui tietokoneeni tiputtua lattialle. Pohdimme, mikä minut oli siihen aiheeseen aikanaan sytyttänyt. Esiin nousi mielipiteitä nykysuomen harjoittaman politiikan ongelmallisuudesta ja epäkohdista, siitä kuinka maahanmuuttoa demonisoidaan ja rasismille on annettu tilaa niin lehtien keskustelupalstoilla kuin kaduillakin. Suomen nykyisen uusliberaalin talouspolitiikan ja lisääntyneen radikaalin oikeistolaisen ajattelun välillä onkin nähtävissä kausaalisuhte, jossa uusliberalismi luo ihanteellisen kasvualustan oikeistoradikaalisille ja -populistisille ideologioille, jotka taas vaikuttavat yhteiskunnallisen keskustelun teemoihin sekä poliittiseen ilmapiiriin (Jokisalo 2006, 126). Ihmettelin, kuinka jotkut tuntuivat pelkäävät suomalaisen kulttuurin katoavan maahanmuuton ja epäonnistuneen integraation myötä, vaikka yhden kulttuurin Suomi on myytti ja poliittinen ohjelma kansallisvaltion rakentamisen prosessissa. (Tervonen 2014, 140) Sanoin sen enempää ajattelematta pitäväni koko kulttuuria vain jokaisen henkilökohtaisena tilana; jokaisella on oma kulttuurinsa johon muiden henkilökohtaiset kulttuurit hie-man olympiarenkaiden tapaan joltain osin yhdistyvät (Ks. Havainnekuva 1.).

Havainnekuva 1.

Tunsin suomalaisuuden olevan vain stereotyyppien summa, joka kohotti kansalaistunnetta, nationalismia ja sitä kautta me vastaan muut ajattelua, mutta joka ei todellisuudessa tarkoittanut mitään. Isäni muistutti kulttuurisanan etymologisen alkuperän merkinneen viljelyä ja karjankasvatusta. Roomalaista Marcus Tullius Ciceroa (104-43 eaa.) pidetään yleisesti henkilönä, joka laajensi sen *Cultura animi* -termiksi eli hengen viljelyksi (Beiner & Nedelsky 2001. 14).

Mietimme voisiko keskustelussamme esiin nousseita ajatuksia tutkia jollain tapaa opinnäytetyössäni, olinhan nyt osana projektia, jossa maahan muuttaneet kertoivat mitä näkivät tarkastellessaan myös kansallisromanttista suomalaista taidetta. Kansallisromantiikalla tarkoitetaan taidesuuntausta, jossa tietoisesti pyritään luomaan ja nostattamaan kansallistunnetta (Palin 1999, 210). Autossa käymämme keskustelun pohjalta syntyi ajatus opinnäytetyöni tutkimuskysymyksestä.

Tämä historiallinen muistelmä kuvaa mielestäni hyvin Humanistisessa ammattikorkeakoulussa painotettua verkostoitumisen merkitystä. Sen lisäksi se mielestäni osoittaa, kuinka ajauduin kohti laadullista tutkimusta sille ominaiseen tapaan; aineistoa ja mahdollisuuksia oli ympärilläni lukemattomia, ne kehittyivät inhimillisen tutkijan tietoisuudessa pikkuhiljaa prosessin edetessä, alkaen käymästäni keskustelusta suomen kielen opettajan kanssa ottaen taas uuden suunnan keskusteltuani isäni kanssa (Aaltola & Valli 2001, 68, 71). Jos tarpeeksi pitkälle menee voisi konstruktivistisesti ajatella; prosessi alkoi siitä, kun synnyin. (Raustevon Wright, von Wright & Soini 2003, 162)

2 Menetelmä

Tässä luvussa tarkoitukseni on esitellä VTS-menetelmän eteneminen käytännössä, sekä tarkastella minkälaisiin teoreettisiin taustoihin menetelmä ja sen vaiheet nojaavat. Päädyin tähän järjestykseen, koska mielestäni on helpompi yhdistää teoriaa menetelmään, kun on ensin selvillä käytännön asioista. Lukija voi kuitenkin lukea teoriaosuuden ensin (ks. 2.2) mikäli tämä järjestys häntä enemmän miellyttää.

2.1 Menetelmä käytännössä

VTS-menetelmä alkaa fasilitaattorin suorittamilla esivalmisteluilla joihin kuuluvat tarkasteltavien teosten ja tarkastelutilan valinta. Menetelmä toteutetaan pienryhmässä ja yhden teoksen tarkasteluun saattaa kuluu useampi kymmenminuuttinen ryhmän aktiivisuudesta sekä tarkasteltavasta teoksesta riippuen. Tarvitaan siis sellainen tila, jossa ryhmäläiset mahtuvat istumaan mukavasti, ja jossa jokaisen paikalta näkee teoksen. (Itkonen 2014, 23-24)

Valitessaan teoksia fasilitaattori voi miettiä ryhmäläisten ikää, kehitysvaihetta, teoksen tarinallisuutta ja tapahtumia sekä olisiko teos yhdistettävissä ryhmäläisten omaan elämään. (Itkonen 2014, 23-24) Jyväskylän taidemuseolla oppaat antoivat jokaiselle kuudesluokkalaiselle oman lapun, joka pyydettiin asettamaan sellaisen teoksen eteen, joka miellytti, hämmästytti, herätti kysymyksiä tai muita tunteita. Sen jälkeen ryhmä kokoontui muutaman eniten ääniä saaneen teoksen ääreen tarkastelemaan niitä VTS-menetelmällä yksi teos kerrallaan. Näin oppilaat osallistuivat itse teosten valintaan, mutta omaan ajatteluun rohkaisemisesta huolimatta välillä tuntui kuin ryhmäpaineen voima olisi kasannut kaikki laput saman teoksen eteen. Sata vuotta, tuhat tulkintaa -näyttelyn materiaalin keräämistä varten perustetut VTS-ryhmät taas tarkastelivat ryhmän kokoonpanosta riippumatta näyttelyyn tulevien suomalaisten taideteosten kuvia.

”Mitäs tässä kuvassa voisi olla meneillään?” (*Whats going on in this picture?*), Hilikka Rauhala kysyy kansalaisopiston maahan muuttaneiden suomen kielen ryhmältä, joka hiljaisuuden vallitessa on tarkastellut videotykin heijastamaa kuvaa Albert Edelfeltin Ulkosaaristossa -maalauksesta. Ennen tätä VTS-menetelmän fasilitaattori – tässä tapauksessa Rauhala – on pyytänyt ryhmäläisiä tarkastelemaan valittua teosta hiljaa itsekseen. Näin osallistujien katse ja ajatukset pyritään kohdistamaan tarkasteltavaan teokseen. Tämän jälkeen fasilitaattori kysyy edellä mainitun kysymyksen, joka on ensimmäinen kolmesta VTS-menetelmässä käytetystä kysymyksestä. (Yenawine, 2013, 23-24) Tällä avoimella kysymyksellä fasilitaattori viestittää, että kaikki vastaukset ovat mahdollisia. Kysymyksellä yritetään innostaa osallistujat sanallistamaan näkemäänsä ja etsimään merkityksiä.

(Itkonen 2014, 24) Käytännössä osallistuja kertoo mitä hän näkee tarkasteltavassa teoksessa.

"It reminds me of like Mordor in The Lords of the ring. There is very like depressing, oppressed, dark, evil kind of atmosphere. But I think maybe there was like a fire because of the trees look like very bare and like it been burned."

Näin vastasi ensimmäiseen kysymykseen eräs taidemuseon monikulttuuriseen ryhmään osallistunut, kun tarkastelimme Aukusti Tuhkan Kollaanjoki -teoksen kuvaa. Vastauksen aikana fasilitaattori kuuntelee, minkä osoittaa myös kannustavalla katsekontaktilla, ilmaisematta elein tai sanoin omia ajatuksiaan tai mielipiteitään vastauksesta. Käsillään hän havainnollistaa vastaajan puhetta näyttäen teoksesta mistä kohdasta vastaaja tekee huomioita. Tällä tavoin fasilitaattori varmistaa, että muidenkin osallistujien katse pysyy teoksessa ja he näkevät mitä kohtaa teoksesta vastaaja tulkitsee. Vastauksen kuunneltuaan fasilitaattori toistaa saman tekemällä parafraasin eli tiivistää vastauksen omin sanoin säilyttämällä kuitenkin alkuperäisen vastauksen ytimen.

"You telling that this reminds you of Tolkiens books...this bad place of The Lord of the rings. And you told that you saw some maybe a fire here and everything is looking like little dangerous..."

Tällaisen parafraasin muodosti ryhmää tuolloin fasilitoinut Jyväskylän taidemuseon museolehtori Sirpa Turpeinen. Parafraasin tarkoitus on osoittaa fasilitaattorin ymmärtäneen vastaajaa ja pyrkiä aikaansaamaan kuulluksi tulemisen tunteen vastaajalle. Parafraasin tekemällä fasilitaattori tulee samalla korostaneeksi rikasta kieltä sekä osoittaa hyvää kielen käyttöä. Tämä onnistuu käyttämällä merkitykseltään tarkkaa sanastoa ja kokonaisia lauseita. Lauseiden tulisi olla ehdollisia; esimerkiksi konditionaalimuodossa. Näin fasilitaattori pyrkii osoittamaan, ettei tulkintaan ole olemassa yhtä oikeaa vastausta. Ehdolliset ilmaukset ovat esimerkiksi "ehkä tämä voisi olla...", "mahdollisesti tässä näkyisi...", "ehdotat siis,

että...”, ”yksi vaihtoehtoista siis olisi, että...”. Ehdollisten ilmausten avulla saadaan muutkin osallistujat rohkaistua osallistumaan ja jakamaan tulkintojaan. (Itkonen 2014, 23-24; Rauhala 2017, 26; Yenawine 2013, 28)

Toisesta VTS-menetelmän kysymyksestä olen havainnut käytettävän kahta eri suomennosta; ”Mitä sellaista, näet että se saa sinut sanomaan niin?” tai ”Mikä kuvassa havaitsemasi saa sinut sanomaat...?” (*What do you see that make you say that?*). Tähän kysymykseen vastatakseen osallistujan on pyrittävä muodostamaan kokonaisuuksia, tehtävä hypoteeseja ja etsittävä teoksesta perusteluita tulkinnoilleen.

”What makes you say that it looks like a Mordor?” ”I noticed the red in the sky. And then there is this... It almost looks like an eye... And in the story there is the Eye of Sauron. The all seeing eye...”

Myös tämän kysymyksen vastauksesta fasilitaattori tekee parafraasin. Kun kahden ensimmäisen kysymyksen avulla ollaan tarkasteltu teosta yhden osallistujan kanssa ja muut ovat keskittyneet kuuntelemaan esitetään kolmas kysymys; ”Mitä vielä voisimme löytää?” (*What more can we find?*). Kysymyksen me-muoto osoittaa, että kaikilla osallistujilla on jälleen mahdollisuus esittää näkemyksensä teoksesta. Löytää-verbi taas houkuttelee osallistujia etsimään. Vielä-sanalla on tarkoitus näyttää edellisten vastauksen olleen hyväksytty siinä missä muutkin sekä kannustaa tekemään lisää tulkintoja. (Itkonen 2014, 23-24)

Keskustelun edetessä fasilitaattori pyrkii yhdistämään eli linkittämään osallistujien joskus toistensa kanssa ristiriidassa olevia kommentteja. Samalla huomataan jokaisen kommentin tuovan keskusteluun uuden kulman ja niitä linkittämällä nähdään ajatusten kehittyminen ja muuttuminen keskustelun edetessä.

Tarkoituksena ei ole arvioida tulkintoja vaan havainnoida ja osoittaa kuinka ihmiset reagoivat eri tavoin näkemäänsä. Fasilitaattori myös ikään kuin kehystää asiat yleisempään isompaan teemaan tai abstraktimpaan käsitteeseen tai liittää ne laajempiin asiayhteyksiin. Keskustelun loppuksi fasilitaattori kiittää ryhmää mukavasta ja mielenkiintoisesta keskustelusta jättäen tulkinnan avoimeksi. Fasili-

taattorin tulee välttää loppupuheenvuoroa, missä hän linkittäisi tai tekisi yhteenvedon keskustelusta. Menetelmän tarkoitus ei ole löytää oikeaa vastausta vaan kannustaa tulkintojen moninaisuuteen. Osallistujille yritetään saada tunne siitä, että he kaikki osaavat ja ovat taitavia. (Itkonen, 23-24; Yenawine, 29-30; Housen 1999, 16)

2.2 Teoriat menetelmän taustalla

VTS-menetelmä voidaan jakaa kolmeen keskeiseen teoriataustaan jotka ovat visuaalinen ajattelu, konstruktivistinen oppimiskäsitys sekä esteettisen ajattelun vaiheteoria. (Rauhala, 2017, 16) Nimensä Visual thinking strategies -menetelmä on saanut psykologi Rudolf Arnheimin 1969 julkaistusta Visual thinking -teoksesta, jossa hän käsittelee kirjan nimen mukaisesti visuaalista ajattelua. Hänen mukaansa visuaalinen ajattelu ja visuaalinen havaitseminen on toisistaan erottamattomia siinä mielessä, että visuaalinen ajattelu sisältää visuaalista havaitsemista ja visuaalinen havaitseminen visuaalista ajattelua. Arnheim kuvaa visuaalisen havaitsemisen kognitiiviseksi eli tietoa käsitteleväksi toiminnaksi, joka sisältää niin aktiivista tutkimista, pääkohtien löytämistä, yksinkertaistamista, täydentämistä, korjaamista, vertailua kuin kontekstiin sijoittamistakin. Näitä piirteitä onkin mielestäni helppo nähdä myös edellä kuvaamassani VTS-menetelmän etenemisessä. Kaikki aistit ovat havaitsemisen kannalta merkittäviä, mutta näköaisti on Arnheimin mukaan ensisijainen ja siksi myös ajattelun kannalta tärkein aisti. (Arnheim 1997, 13-18) Sen kehitys alkaa Nurmen ym. mukaan heti syntyessä jolloin näköaistin välittämät ärsykkeet järjestävät visuaaliseen hahmottamiseen tarvittavaa hermoverkkoa (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen Pulkkinen & Ruoppila 2014, 28).

Kolmekymmentä vuotta aikaisemmin (1934) julkaistussa Taiteen kokeminen (Art as experience) teoksessa filosofi ja psykologi John Dewey käsittelee taiteen esteettisestä kokemisesta. Hän lainaa tekstissään taidemaalari Henri Matissen kuvausta maalaamisen prosessista, jossa kokonaisuuden hahmottamiseen kuu-

luu ideoiden kuten sävyjen ja rytmien tutkiminen sekä järjestäminen. Näistä elementeistä syntyy Deweyn mukaan muoto. (Dewey 1980, 136) Nämä ovat myös osia Arnheimin puhumasta kognitiivisesta toiminnasta.

Deweyn ajattelusta VTS-menetelmä on saanut vaikutteita myös reflektiivasta tai toisin sanoen kriittisestä ajattelusta (*the reflective thinking*). Hänen mukaansa siihen sisältyy esimerkiksi hämmennykseen, epävarmuuteen ja epäilyyn perustuvien tulkintojen tekeminen ja testaaminen. Tekemisen ja testaamisen avulla on mahdollista löytää ratkaisu eli oma ajattelu. (Dewey 1910, 9-12)

Deweyn ajatukset kriittisestä ajattelusta ovat vahvasti sidoksissa konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen, joka on toinen VTS-menetelmän kolmesta pääteoriasta. Sen kehittäjinä pidetään sveitsiläistä Jean Piaget sekä venäläistä Lev Vygotskia. Vaikka molemmat ovat 1800-luvulla syntyneitä, näkyy konstruktivistinen oppimiskäsitys esimerkiksi nykyisessä suomalaiselle perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa sekä aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2014; Opetushallitus 2012).

Konstruktivistisen oppimiskäsityksen korostaa joustavuutta ja oppijan valmiuksia. Siinä oppijan toiminta johtaa oppimiseen ja hän omaksuu uutta tietoa aiemmin opitun pohjalta. Kun ymmärtämistä painotetaan edistää se tiedon rakentamista. Konstruktivistissa oppimiskäsityksessä samaa asiaa voidaan tarkastella eri näkökannoilta ja oppiminen on aina kiinni asiayhteydessä. Myös sosiaalisen vuorovaikutuksella nähdään olevan merkittävä rooli oppimisessa ja itse oppiminen on taito jonka voi oppia. Jo näistä Rauste-von Wrightin, Wrightin ja Soinin 2013 tekemistä kuvauksista voisikin päätellä konstruktivistisen oppimiskäsityksen olevan kokonaisvaltainen kaiken oppimisen ja ihmisenä kehittymisen perusta. Siksi ajattelen, ettei ole yllätys nähdä sen piirteitä myös VTS-menetelmässä.

Kolmas VTS-menetelmän keskeisistä teorioista on Housenin esteettisen ajattelun vaiheteoria (Ks. Taulukko 1. alla), jonka perustus pohjautuu Piaget'n ja

Vygotskin ajatuksiin (DeSantis & Housen 2000, 2).

Taulukko 1. Housenin esteettisen ajattelun vaiheteoria (Housen 2007).

Vaihe	Nimi	Luonnehdinta
1	Luetteloiva (Accountive)	Tarkastelijat ovat tarinankertojia ja listantekijöitä. He muodostavat aistien, muistojen ja omien mielihalujensa avulla yksinkertaisia ja konkreettisia havaintoja luetellen sanoja ja muodostaen tarinoita. Tarkastelijat eläytyvät tarinaan.
2	Rakentava (Constructive)	Tarkastelijat ottavat eroa itsensä ja tarkasteltavan teoksen välille eivätkä eläydy siihen toisin kuin vaiheessa yksi. He rakentavat havaintojensa, arvonsa ja maailmankuvansa avulla viitekehukset taiteen tulkitsemiselle. Jos teos ei miellytä tai näyttäa tarkastelijan mielestä "vääränlaiselta" hän saattaa tuomita sen "huonona".
3	Luokitteleva (Classifying)	Tarkastelijat tulkitsevat taidetta sen taidehistorioitsijan kriittisellä ja analyttisellä otteella. He tarkastelevat teoksen tyyliä, koulukuntaa, aikaa, paikkaa sekä alkuperää ja ovat kiinnostuneita teoksen tehneen taiteilijan elämästä sekä työskentelytavoista janoen lisää tietoa. Kategorisoimalla teoksen he uskovat pystyvänsä selittämään teoksen merkityksen ja viestin.
4	Tulkitseva (Interpretive)	Tarkastelijat antavat henkilökohtaisen näkemyksen teoksesta hitaasti muodostua tutkimalla viivaa, värejä ja muotoja. Kriittisesti tunteillaan ja intuitiollaan tarkastellen he etsivät teoksesta syvempiä merkityksiä ja pohtivat mitä ne symboloivat. Jokainen uusi tarkastelukerta voi muuttaa tarkastelijoiden kokemuksia, oivalluksia ja näkökulmia teoksesta.
5	Uudelleen rakentava (Recreative)	Tarkastelijoilla on jo paljon kokemusta taiteen tarkastelusta ja tulkitsemisesta. He ovat valmiita uusille tulkinnoille lapsenomaisella avoimuudella. Tuttu teos on kuin vanha ystävä jonka tuntee intimitä, mutta joka silti on täynnä uusia yllätyksiä. Tarkastelijat hahmottavat teoksen elämäkertaa; sen historiaa, moninaisuutta, suhdetta ympäristöön sekä sen esittämiä kysymyksiä.

Piaget'n kehityspsykologinen vaiheteoria keskittyy tutkimaan lapsia mutta sitä hyödynnetään myös VTS-menetelmän teoriassa tutkimuksista saadun tietoon nojaten kaikenikäisiin ihmisiin. Piaget jakaa lapset neljään eri vaiheeseen; 0-2 vuotiaat kuuluvat sensomotoriseen vaiheeseen, 2-7 vuotiaat esioperationaaliseen vaiheeseen, 7-12 vuotiaat konkreettisten operaatioiden vaiheeseen sekä 12 vuotiaat ja sitä vanhemmat formaalien operaatioiden vaiheeseen. Kussakin kehitysvaiheessa lapsi jäsentää todellisuutta sille ominaisella tavalla. Kehitysvaiheteorian mukaan seuraavan vaiheen asia on nuoremmalle vaiheelle mahdotonta oppia. Teoria sai kritiikkiä julkaisemisen jälkeen, sillä se ei huomioi lapsen omia todellisuudesta ja kontekstista tekemä tulkintoja ja niiden merkityksiä

ajattelussa ja oppimisessa. (DeSantis & Housen 2000, 5-7) Tiukkoihin ikärajoihin perustuvat teorit saavat minutkin niin sanotusti varpailleni ja pohtimaan, kuinka Mozart sopisi niille luotuihin raameihin.

Housen tarkastelee asiaa toisilla sanoilla huomauttaessaan, ettei vaiheteoria ota huomioon kehitykseen vaikuttavia kulttuurillisia eikä asiayhteyksiin liittyviä seikkoja. (DeSantis & Housen 2000, 7) Hieman Piaget'n tapaan jakaa Housein esteettisen ajattelun vaiheteoriassa ihmiset kehitysasteittain tarkoituksenaan löytää kohderyhmälle sopivat teosvalinnat. Kerätessäni aineistoa museolla emme käyttäneet Housenin vaiheteoriaa valitessamme tarkasteltavia teoksia vaan valitsimme teoskuviksi näyttelyyn tulevat teokset. Ilman verrokkiryhmää ei minulla ole käsitystä oliko tällä merkitystä oman tutkimukseni tai esiintyneiden tulkintojen kannalta.

Teoriansa kehittämisen Housen aloitti tarkastelemalla museossa liikkuvia ihmisiä pian kuitenkin kiinnostuen siitä mitä ja miten he ajattelevat. Vygotskin ajattelun ja kielen yhteyttä puoltavien ajatusten pohjalta Housen alkoi tutkia kehittämänsä ja edellisessä luvussani mainitsemani tutkimusmenetelmä ADI:n (*Aesthetic Development interview*) eli vapaamuotoisen tajunnanvirtahaastattelun avulla ihmisten puheen esteettisiä vastaanottotapoja. Tähän tutkimukseen tukeutuen hän kehitti viisiportaisen esteettisen ajattelun vaiheteorian, joka sisältää viisi erilaista ajattelumallia. Kussakin ihminen luokitellaan sen mukaan, kuinka paljon hän on ollut tekemisissä taiteen kanssa. Piaget'n vaiheteoriasta poiketen Housen teoria, vaikka myöntää kasvun liittyvän ikään, toteaa ettei ikä määrittele kasvua. Housen esittää esteettisen ajattelun kehittyvän ajan mittaan, kun se altistuu taiteelle. Kaksi merkittävintä elementtiä ovat siis aika ja taide. Jokainen kehitysvaiheista on yhtä merkittäviä, niissä ajatellaan luovasti ja siirtymän seuraavaan on tapahduttava luonnollisesti. Samoin kuin Piaget ja Vygotski olivat esittäneet, myös Housen huomasi kehitysvaiheitten rajaavan ymmärryksen. Ylempää kun omaa kehitysvaihettaan ei todella ymmärrä. (Ks. Taulukko 1.) Vaiheet jaetaan erilaisten toimintatapojen ja ongelmaratkaisustrategioiden mukaan jotka ovat osa esteettistä ajattelua. (DeSantis & Housen 2000, 11-14)

Ensimmäisellä esteettisen vaiheteorian asteella oleville Housen suosittelee teoksia, joissa on tarinallisuutta, entuudestaan tuttuja elementtejä, jotakin monitulkintaisia sekä luontevammin avautuvia merkityksiä. VTS-menetelmän ensimmäinen kysymys ”Mitäs tässä teoksessa voisi olla meneillään” on suunnattu erityisesti juuri tälle vaiheteorian tasolle. (Housen 1999, 15) Teoksien tulisi myös olla erilaisia tekniikoita käyttäen toteutettuja, eri aikakausilla tehtyjä ja eri tyyli-suuntauksia edustavia. Myös Housen on saanut kritiikkiä teosvalintaperiaatteestaan. Rauhala kertoo Leena Peltosen maisteriopinnäytetyösään arvostelleen Housenia hierarkkisuudesta jolla hän erottaa asiantuntijat aloittelijoista. (Rauhala 2017, 24)

Edellä olen kuvannut itse VTS-menetelmän etenemistä käytännössä ja sen teoreettista taustaa. Nämä ovat merkittäviä osioita oman opinnäytetyöni ymmärtämisen kannalta, liittyhän opinnäytetyöni juuri VTS-menetelmän käyttömahdollisuuksien tarkasteluun ja kehittämiseen. Siksi onkin mielestäni oleellista ymmärtää mistä itse menetelmässä on pohjimmiltaan kysymys.

3 Tutkimusmenetelmä

Tässä luvussa paneudun käyttämäni tutkimusmenetelmään. Keskustelevan kuvan tarkastelun tutkimukset ovat olleet pääsääntöisesti pitkiä ja suuren otannan seurantatutkimuksia museoissa tai kouluissa (Ks. 1.2). Oma tutkimukseni pohjautuu kuitenkin vain pienen ryhmän haastattelusta kerättyihin kokemuskertomuksiin sekä omiin havaintoihini. Tähän tutkimukseen merkityksellistä havainnointia olen toteuttanut haastateltavien kanssa viettämäni 5-10 (henkilöstä riippuen) VTS-tapaamisen aikana. Yksi VTS-kerta kesti puolestatoista tunnista kahteen tuntiin.

3.1 Laadullinen tutkimus

Päädyin tutkimuskysymykseeni koska olin turhautunut eriarvoistavaan me vastaan muut ajatteluun, stereotypisoivaan puheeseen, rasismiin ja kansallisaatteen ihannoituihin. Vihapuheen todettiin vuonna 2015 olleen säännöllinen julkisen keskustelun aihe eikä tämä puhe ole viimeisenä parina vuotena mielestäni ainakaan hiljentynyt (Pöyhtäri 2015, 241).

Laadullisen tutkimuksen tärkeimpänä pidetty tavoite on inhimillisen ymmärryksen lisääminen (Syrjäläinen, Eronen & Värri 2008, 8). Voisiko juuri sen puutteesta tässä eriarvoisessa ajattelussa ja puheessa olla kysymys? Näin ainakin ajattelin, ja sen takia laadullinen tutkimus tuntui paremmalta vaihtoehdolta määrälliseen tutkimukseen verrattuna.

Tutkimustani tein kriittisen teoriaan nojaten. Teoriaa mukaillen tiedostan tutkimuksessani oman ajatteluni ja sitä muovanneen ympäristön vaikuttavan tutkittavieni kanssa käymääni dialogiin, kysymysten asetteluun sekä sanattomaan viestintään ja ajattelenkin, ettei muun laista dialogia voida käydä. (Metsämuuronen, 2008, 12)

Lisäksi tulin käyttäneeksi tietoisesti sekä tiedostamatta konstruktivistista teoriaa jota jo aikaisemmin avasin. (Ks. 2.2) Tämän tutkimuksen yhteydessä se tarkoittaa, että todellisuus on suhteellista eikä voi analyysissä välttyä tarkastelemasta haastatteluja oman kokemuspohjani kautta. (Metsäpuronen 2008, 12; Raustevon Wright, von Wright & Soini 2003, 162) Samalla tapaa ajattelen haastateltavien kokemusten välittyvät heidän kokemuspohjansa kautta.

3.2 Tiedonkeruumenetelmät

Tiedonkeruumenetelmistäni merkittävimmissä roolissa on puolistrukturoidut yksilöhaastattelut, jotka sijoittuvat vuoden 2017 alkupuolelle. Haastattelut tapahtuivat Jyväskylässä. Haastateltavina oli neljä täysi-ikäistä maahan muuttanutta henkilöä.

Äänitin haastattelutilanteet nauhalle, sillä kokeillessani sen lisäksi kirjoittaa vastauksia paperille lopetin sen ensimmäisen haastattelun toisen lauseen jälkeen ja totesin Alasuutarin tapaan nauhurin olevan ”ylivoimaisen tarkka väline”. (Alasuutari 2011, 85) Käytin keskustelua avaavia kysymyksiä ja aihealueita ylhäällä, mutta annoin keskustelun edetä vapaasti teemahaastattelun tapaa noudattaen. (Metsämuuronen, 2008, 41) Tarkkaa ikää, sukupuolta, nimeä, kotimaata tai koulutustaustaa en tutkimukseni kannalta pidä merkittävänä, sillä tarkoitukseni ei ole identifioida haastateltavaa eikä muodostaa hänestä tarinan hahmoa (Aaltola & Valli, 2001, 54).

Tämä ajattelu on osa hermeneuttis-fenomenologista tutkimusmetodia, jota käytän. Metodilla en tässä yhteydessä tarkoita aineiston käsittelytapaa vaan yleisemmin ajattelutapaa ja tutkimusotetta. Tarkkaa yleisesti pätevää kuvausta tästä metodista on mahdotonta muodostaa, sillä se saa soveltuvan muotonsa aina tutkimuksen mukaan. (Aaltola & Valli, 2001, 31)

Hermeneutiikka määritellään yleisesti tulkitsemiseksi ja fenomenologia on filosofinen oppi, joka tutkii tietoisuutta tai kokemusta. Hermeneuttis-fenomenologian termin on kehittänyt Max van-Manen. (Kakkori, 2009, 4-8). Oma materiaalin analyysi pohjautuu minun tulkintoihini informanttien kokemuksistaan tekemistä tulkinnoista. Kriittisen teorian ja konstruktivistisen teorian ajattelutavat ovat määritelmien mukaan mielestäni läheisesti sidoksissa hermeneuttis-fenomenologiseen tutkimusmetodiin.

Haastattelumenetelmäni kuului pelkän äänen nauhoittamisen lisäksi toisen ihmisen ymmärtämiseen pyrkivä haastattelutilanteen havainnointi sekä näiden haastattelujen ja havaintojen litterointi, joiden avulla muodostin yksilöllisen kokonaiskuvani haastattelutilanteista ja siitä saadusta materiaalista. Haastattelujeni tarkoituksena oli selvittää millä tavoin haastateltavien käsitys suomalaisuudesta oli heidän kokemuksiansa mukaan muuttunut heidän tarkasteltuaan suomalaista taidetta VTS-menetelmällä. Lisäksi tutkin minkälaisen käsityksen haastateltavat luovat VTS-menetelmän mahdollisuuksista purkaa kulttuurien välisiä stereotyyppioita. Tutkin siis haastateltavien kokemusmaailmaa ja sen perusteella

syntyvää kuvaa. En kuitenkaan pyrkinyt non-verbaalisesta viestinnän osalta todella syvälle menevään havainnointiin, sillä ajattelin oletuksiini auttamatta vaikuttavan oma historiani; pystyn lukemaan käyttäytymismalleja vaan niin sanottusti omien linssieni läpi. (Rauste-von Wright, von Wright & Soini, 162-172). Tiedostin myös faktanäkökulman mukaisesti, ettei haastateltavien ja minun välinen viestiminen näytä todellista kuvaa maailmasta vain väitteitä ja tulkintoja siitä. (Alasuutari 2011, 90)

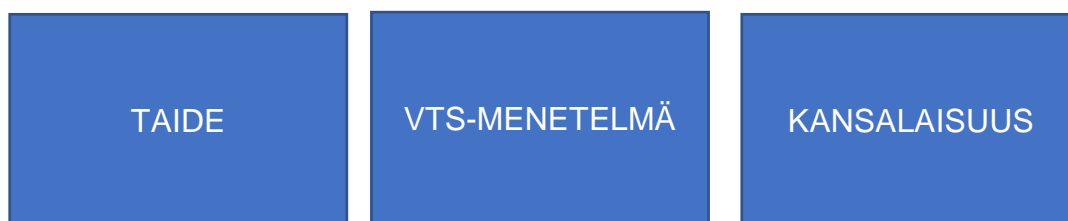
Haastattelujen lisäksi tein myös VTS-menetelmän yhteydessä empiirisiä havaintoja havainnoivana osallistujana. Tällä tarkoitan roolia, jonka itselleni valitsin osallistuessani VTS-ryhmien toimintaan. Jättäydyin tietoisesti taustalle mutta osallistuin kuitenkin aika ajoin tulkintojen tekemiseen. (Metsämuuronen, 2008, 43)

Havaintojeni käyttötarkoituksena tutkimuksessa on keskustella haastattelusta eriteltävien merkityssisältöjen kanssa. Pentti Alasuutari 2011 esittää monipuolisten aineistokeruumenetelmien olevan ominaista juuri laadulliselle tutkimukselle. Tällä tavoin tutkimukseen saa useita näkökulmia, kun asioita tarkastelee eri puolilta eri metodein. Alasuutari kuitenkin painottaa sopusointua näiden metodien ja teoreettisen viitekehyksen välille ja tämän löytämiseen pyrin valitessani nämä aineistonkeruumenetelmät. (Alasuutari, 2011, 83-84)

3.3 Analyysimenetelmä

Olin tutustunut omaan aineistooni ja tutkinut aineiston kannalta mielestäni merkittäviä käsitteitä. Jo pelkkä vieraskielisen puheen litterointi vaati erityisen tarkkaa kuuntelua sekä nauhan useaan kertaan kelaamista. Tätä kautta aineisto tuli väistämättä todella tutuksi. Litteroitua tekstiä lukiessani voin edelleen kuulla haastateltavien puheen pieniä nyansseja myöten aivan kuin haastateltavat istuisivat vieressäni. Teemoitin karkeasti haastattelussa keräämäni kokemuksellisen materiaalin ensin kolmeen keskeisimpään teemaan: taiteeseen, VTS-menetelmään ja kansalaisuuteen. (Ks. taulukko 2.)

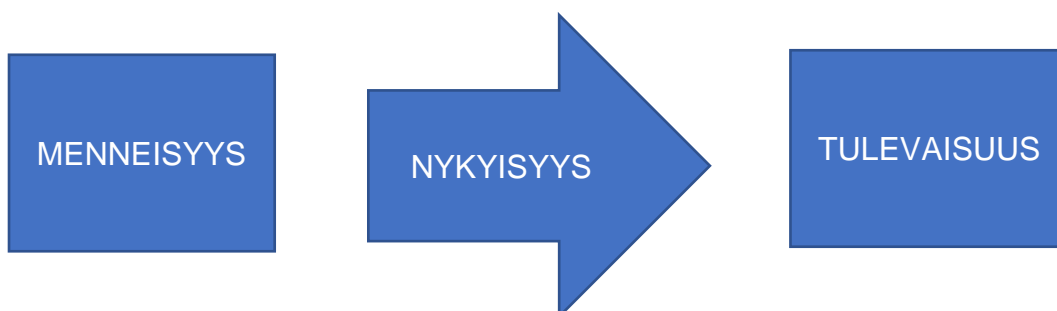
Taulukko 2.

Toisaalta vastauksia pystyi teemoittamaan myös aikajanallisesti: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Tällöin menneisyydellä tarkoitan aikaa ennen Suomen saapumista, nykyisyydellä haastatteluhetkeä ja pohdintoja siitä, kuinka tutkittavat eli informantit kokivat VTS-menetelmän muuttaneen heidän ajatteluun. (Aaltola & Valli 2001, 53) Tulevaisuus taas tarkoittaa tutkittavien pohdintoja VTS-menetelmän mahdollisuuksista.

Kuvaan jälkimmäistä teemoittamista oikeaan osoittavalla nuolella jonka takana on menneisyys, sisällä nykyisyys ja edessä tulevaisuus korostaakseni ajan syntymää (ks. taulukko 3.). Pohjaan tämän ajattelun fenomenologisesti suuntautuneen filosofi Edmund Husserlin seuraajan Martin Heideggerin ajatuksiin. Puhuttaessa ajan kulumisesta inhimillisen ajanlaskun tapaisesti ajanlaskun kiintopiste sijoitetaan kuolemaan ja nyt tarkoituksena oli synnyttää eli kehittää jotain uutta (Jyrkämä 2001, 122-123). Tätä jälkimmäistä teemoittamisen tapaa pidin tutkimuskysymykseni kannalta hyödyllisempänä. Koin sen antavan minulle niin sanotusti selvempiä johtolankoja, jos laadullista tutkimusta vertaa salapoliisintyöhön kuten Alasuutari tekee. (Alasuutari, 2011)

Taulukko 3.

Näiden kolmen teeman ympärille rakensin ensimmäiset käsitekartat, joihin sisäl-
sin kuhunkin teemaan mielestäni liittyvät asiat. Sen jälkeen sanallistin käsitekar-
tat täsmentääkseni merkityssisällön pyrkien samalla haastateltavia kunnioitta-
vaan tekstiuskollisuuteen tarkastelemalla kriittisesti kirjoittamaani. En siis halun-
nut lisätä tekstiin asioita jotka eivät sinne kuulu. Uskon runsaan sitaattien käyt-
tämisen auttaneen minua välttämään omien teemojeni tuomista tekstiin. Lopulta
yhdistin käsitekartat vielä kokonaisuudeksi muodostaakseni yksityiskohtaisem-
man merkitysverkoston. (Aaltola & Valli, 2001, 54)

Käsitekarttoja tehdessäni tulostin litteroimani haastattelut isolla fontilla paperille
ja leikkelin ne osiin. Tämä helpotti kokonaisuuden hahmottamista ja käsitekart-
tojen rakentamista, kun saatoin liikutella haastattelujen palasia pöydällä mieleni
mukaan välillä tarkastellen miltä kokonaisuus näytti. Lisäksi pystyin kokeile-
maan pienellä vaivalla erilaisia teemoituksia. Inspiraatiota tähän tekniikkaan
sain kirjallisuudesta tutusta Cut-up -menetelmästä, jonka pioneereina kirjailijat
Biron Gysin ja William S. Burroughs tunnetaan (Gysin 2005, takakansi).

Havaintojen analyysia tapahtuu jo samanaikaisesti, kun tutkija kirjoittaa muistiin-
panoja. (Kananen 2015, 141) Minun tapauksessani siis analysoin alustavasti
havaintoja samalla kun osallistuin VTS-ryhmään ja tein merkintöjä muistivih-
kooni. Myöhemmin haastattelujen tapaan pilkoin näitä muistiinpanoja, jonka jäl-
keen vertailin niitä haastattelumateriaalista erottelemiini merkityssisältöihin.

4 Analyysin tulokset

Tässä luvussa kerron analyysieni tuloksista. Vertailin käyttämistäni tiedonkeruu-
metodeista teemojen merkityssisältöjä ensin erikseen ja sitten keskenään. Ana-
lyysin luettavuuden kannalta totesin selvemmäksi tavaksi olla jakamatta haas-
tattelua ja havainnointia omiksi alaluvuikseen. Mielestäni lukijan on näin hel-
pompomp seurata analyysiä.

Aineiston analyysiä pidetään laadullisen tutkimuksen suurimpana haasteena,
sillä se on erittäin luova prosessi, joka samalla vaatii nyanssien tunnistamista

omassa aineistossaan (Syräläinen, Eronen & Värri 2008, 8). Tunnistan omat vahvat mielipiteeni vaikuttavan tutkimusaihevalintani taustalla. Mielestäni on luonnollista ja motivoivaa päästä tutkimaan itseäni kiinnostavaa aihetta, mutta siinä piilee myös vaara esimerkiksi teemojen muokkautumisesta tutkijan mielipiteiden mukaisiksi. (Aaltola & Valli 2001, 54) Tämän tunnistaen pyrin kerättyä materiaalia analysoidessani erityisen tarkasti välttämään mielipiteideni ja käsitysteni vaikutusta analysoitavaan aineistoon. Mielestäni sain aineistosta analysoitua käyttökelpoisia vastauksia tutkimuskysymykseeni sekä kehitysehdotuksia ja ideoita joiden pohjalta tutkimusta olisi mielenkiintoista jatkaa.

Haastattelujen aikana keskustelimme informanttien kanssa mm. VTS-menetelmästä, Jyväskylän taidemuseon Sata vuotta, tuhat tulkintaa -näyttelystä ja pohdimme kulttuurisanan merkitystä. Lisäksi keskusteluaiheisiin sivusivat haastateltavien käsitystä suomalaisuudesta ja suomalaisesta taiteesta sekä heidän kokemistaan muutoksista suomeen tulon jälkeen. Vältän tekemästä haastatteluista suoria sitaatteja, sillä ne voisivat identifioida haastateltavia.

4.1 Menneisyys

Merkitysisältöjen tarkennuttua huomasin, omien tulkintojeni mukaan, kuinka informanttini tiesivät ennen suomeen tuloaan suomalaisuudesta omasta mielestään varsin vaatimattoman määrän stereotyyppisinä pidettyjä asioita. He ajattelivat suomalaisuuteen kuuluvan sellaisia asioita kuten saunominen, omissa oloissaan hiljaa oleskelu, ja suuren henkilökohtaisen tilan tarvitseminen. He tunsivat myös suomalaista design-muotoilua sekä suomalaista musiikkia.

Luonnon merkityksen korostaminen oli myös osa ennakkoluuloja, jota informantit olivat omaksuneet koulusta, ystäviltään ja medioista kuten internetin YouTube-sivustolta ja Googlen kuvapalvelusta. He kuvasivat käsitystään suomalaisista samanlaisiksi, kuin käsitystään muista pohjoismaalaisia.

Informanttien mukaan he eivät olleet oikeastaan nähneet Suomalaista kuvataidetta ennen suomeen tuloa eivätkä kokeneet tienneensä siitä juuri mitään. Kuitenkin vertailllessani omia, VTS-ryhmää seuratessa ylös kirjaamiani havaintoja haastatteluihin, huomasin yhden heistä (kutsun häntä tästä lähtien Z-kirjaimella) tunnistavan hämärästi pienen osan tarkastelemistamme taideteoksista. Samassa yhteydessä hän kertoi kuulleensa Kalevalasta kotimaansa koulussa.

Ristiriitaan liittyy mielestäni aivan inhimillisiäkin piirteitä, sillä haastattelutilanne eroaa normaalista kanssakäymistilanteesta esimerkiksi sen suunnitelmallisuuden ja roolituksen takia. Pelkkä nauhurin laskeminen pöydälle saattaa muuttaa jonkun ihmisen käyttäytymistä merkittävästi. Samalla jotkut asiat voivat unohtua. On myös syytä muistaa, ettei informanttien ja minun äidinkieli ole sama. Näin haastattelutilanteessa on jo monta keskusteluun vaikuttavaa muuttujaa. Z osasi suomea, muttei ainakaan vielä haastattelun aikana yhtä hyvin kuin minä. Hän pitäytyi haastateltaessa lyhyissä lauseissa ja tämä saattaa olla myös potentiaalinen syy miksei puhe vienyt koulumuistoihin. Nämä kaikki ovat tietenkin vain omaa pohdintaani ja mahdollisuuksia muiden joukossa.

4.2 Nykyisyys

Keskustellessamme kulttuurin käsitteestä yleisellä tasolla, oli jokaisella informantilla omaa kokemuspohjaansa heijastava käsityksensä siitä, mitä se heidän mielestään tarkoittaa. Kaikki pitivät sitä kuitenkin vaikeana käsitteenä sanallistaa. Kulttuuri nähtiin myös jonkinlaisena spesifiä ihmisryhmää yhdistävänä tekijänä, oli kyseessä sitten kansalaisuus, alakulttuuri, taide, traditiot tai tavat. Lisäksi se koettiin osaksi jotain mennyttä, kirjoitettua historiaa tai juuria.

Kulttuurintutkimuksen piirissä vallalla olevan käsityksen mukaan kulttuurin käsite tarkoittaa ”jonkin yhteisön tai yhteiskuntaluokan piirissä omaksuttua elämäntapaa sekä maailman hahmottamisen tai mielekkääksi kokemisen tapaa” (Alasuutari 2011, 56). Analyysin perusteella informantit olivat siis tämän käsityksen kanssa samoilla linjoilla.

Simo Häyrysen mukaan kulttuuri voidaan käsittää myös ”inhimillisen tiedon ja taidon korkeampana muotona” siis luonnon vastakohtana, jossa toiminta ja saavutukset erottavat ihmisen luonnosta, tai ihmisen sopeutumisenä ympäristöönsä, luontoon eli itsensä ulkopuoliseen maailmaan. (Häyrynen 2006, 22-23) Tämä suppeampi kulttuurikäsitys on helpommin johdettavissa keskusteluun taiteesta.

Haastattelujen aikaan oli jokaisella haastateltavalla jo muodostunut omanlaisensa käsitys suomalaisesta taiteesta. Informantit jakoivat suomalaisen taiteet kahteen osaan; ”vanhaan” tai ”klassiseen” taiteeseen ja ”uuteen” tai ”viimeisimpään” taiteeseen. Nimitykset ovat heidän itsensä käyttämiä eivätkä ne pohjautu yleisiin taiteen kategorioihin. Kaikki Sata vuotta, tuhat tulkintaa -näyttelyssä olleet teokset voidaan laskea kuuluvaksi modernin taiteen määritelmän alle. Tämän suuntauksen katsotaan alkaneen 1800-luvun puolivälissä ja jatkuvan edelleen länsimaisessa kuvataiteessa. (Hautamäki, 2010) ”Vanhassa” taiteessa koettiin värisävyjen olevan tummia, aiheiden arkisia ja kasvojen ilmeettömiä. ”Uudessa” taiteessa taas nähtiin kirkkaampia värejä ja teoksia koettiin olevan vaikeampi tulkita niiden abstraktiuden takia. Suomalainen taiteen ajateltiin heijastavan monimuotoista kulttuuria ja sen avulla koettiin pääsevän lähemmäksi suomalaisuutta.

Suomalaisesta taiteesta puhuttaessa keskustelu kääntyi väistämättä kansallisromanttisiin maisemamaalauksiin. Informantit ajattelivat luonnon olevan merkittävässä osassa suomalaista taidetta mikä vastasi myös heidän ennakkokäsitystä suomalaisuudesta. Sillä koettiin haastatteluhetkenä olevan merkittävä rooli suomalaisen identiteetin rakentumisessa. Suomalaisessa taiteen koettiin heijastelevan myös historiaa, mutta yleensä teosten historiallinen tarina paljastui vasta tulkintaosuuden päätyttyä, kun teoksesta puhuttiin vapaamuotoisesti.

Keskustellessani informanttien kanssa käyttivät he usein esimerkkeinä tiettyä näyttelyssä esillä olevaa teosta. Jo näiden teosten saamista Jyväskylään näyttille pidettiin hienona mahdollisuutena jyväskyläläisille nähdä tunnettujen suomalaisten taiteilijoiden taidetta yhdessä paikassa. Itse näyttelyä haastateltavat pitivät hyvänä tapana juhlia Suomen 100-vuotiaasta itsenäisyyttä ja vapautta. Näyttely koettiin kansalaisidentiteettiä kohottavaksi ja Suomen historiaa läpileikkaavaksi,

mutta samalla sen avulla pystyttiin osittamaan, kuinka monitulkintaisia teokset ovat. Tämän ajateltiin johtuvan keräämistämme VTS-ryhmien tulkinnoista, jota näyttelyssä hyödynnettiin sekä näyttelyn nimestä, jonka jo itsessään koettiin avaavan keskustelua tulkintojen moninaisuudesta.

Itse VTS-menetelmää yleisesti pohtiessaan informantit ajattelivat sen haastatteluhetkenä olleen osallistujalle positiivinen kokemus. Sitä pidettiin yksinkertaisena, nautinnollisena sekä helppona metodina taiteen tarkasteluun. Paineeton menetelmä jossa väärä vastaus ei tunnettu koettiin soveltuvaksi kaiken ikäisille ja keinona päästä lähemmäksi itse taideteosta. Menetelmän avulla informantit tunsivat helpommaksi puhua tunteista ja ajatuksista, he kokivat sen keinoksi opetella vierasta kieltä sekä havaitsivat menetelmän kehittävän toisten ihmisten kuuntelemisen taitoa. Sen ajateltiin myös tarjoavan keinon puhua vapaasti ja näin sen avulla pystytään välillisesti puhumaan monenlaisista asioista matalalla kynnyksellä. Samalla se toimii keskustelun ja pohdintojen avaajana VTS-kerran jälkeiseen aikaan.

Omissa muistiinpanohavainnoissani on paljon samaa informanttien kokemuksiin verrattuna. Vieraan kielen puhuminen todella vaikutti muuttuvan monisanaisemmaksi ja vaivattommaksi mitä useammin ryhmäläiset olivat menetelmää käyttäneet. Nämä tulokset vastaavat aikaisempia VTS-menetelmään liittyneiden tutkimusten tuloksia. (Jäppinen 2016; Rauhala 2017) Myös rauhattomuus ensimmäisten ja viimeisten VTS-kertojen välillä oli havaintojeni mukaan vähentynyt ja osallistajat kuuntelivat toistensa tulkintoja keskittyneemmin. Kohdassa 1.2 mainitsemassani *Artful citizenship project* raportissa kerrottiin VTS-menetelmän kehittävän yhteistyötaitoja. Tämä tulos niin ikään näkyy myös havainnoistani.

Haastateltavat tuntuivat poikkeuksetta suhtautuvan menetelmään positiivisesti ja saapuivat aina seuraavalle tunnille, vaikka Kansalaisopiston ryhmää lukuun ottamatta se oli vapaaehtoista. Osa VTS-menetelmään osallistuneista toi seuraavaan VTS-tapaamiseen ystäviä mukanaan, koska pitivät menetelmää mielenkiintoisena ja avartavana tapana tarkastella suomalaista taidetta.

4.3 Tulevaisuus

Kun analysoin informanttien vastauksia tulevaisuusteemaan liittyen, havaitsin heidän pohtineen VTS-menetelmän käyttömahdollisuuksia sekä kehitysideoita, kuinka menetelmästä voisi saada enemmän kulttuurieroja purkavan. Jo edellisessä kappaleessa mainitsin informanttien kokeneen menetelmän toimivan alkusysäyksenä myöhemmille pohdinnoille ja keskusteluille. Jos haastateltavat eivät olisi tienneet tarkastelemamme taiteen olleen suomalaista olisi se saattanut haastattelujen mukaan avata erilaista keskustelua ja pohdintaa kulttuurista ja kansalaisuudesta. Myös monikulttuurisen ryhmän arveltiin olevan oleellinen osa, jos haluttiin taidetta tarkastelemalla purkaa kulttuuriin liittyviä ennakkoluuloja. Ehdotettiin, että jokainen osallistuja voisi tuoda taidetta tarkasteltavaksi omaksi kokemastaan kulttuurista. Toisaalta heräsi kysymys voisiko taiteen tarkastelu ja sen liittäminen johonkin kulttuuriin vahvistaa stereotyyppioita?

VTS-menetelmän ajateltiin myös olevan keino, jota voisi olla sen opittuaan mielenkiintoista käyttää tulevaisuudessa yksin taiteen tarkasteluun. Tällä tavoin muiden kommentit eivät vaikuttaisi omaan tulkintaan. Omat havaintoni VTS-menetelmään osallistuneena ovat osoittaneet näin käyvän väistämättä ainakin omalla kohdallani. Lähes aina nykyään taidetta nähdessäni pääni sisällä herää kysymys ”mitäs tässä voisi olla meneillään?”, toki olin tutkimuksenteon aikana kuullut kysymyksen useammin kuin haastateltavani, millä voi olla ollut vaikutusta tähän pinttymään.

5 Lopuksi

Tässä luvussa niputan yhteen analyysistä saamiani tuloksia ja tarkastelen miten ne vastaavat tutkimuskysymykseeni. Reflektoin myös omaa oppimistani tutkimuksen aikana. Päätelmistäni voi olla apua esimerkiksi mietittäessä VTS-menetelmän käyttöä monikulttuurisella kentällä ja se toimii ajatuksia herättävänä alkuun jatkotutkimuksia silmällä pitäen.

5.1 Päätelmiä ja pohdintaa

Menetelmän moninaiset hyödyt ovat monin tutkimuksin osoitetut, mutta useamman vuoden maahan muuttaneiden kanssa työskennellessäni en ole menetelmään nähnyt käytettävän paitsi itse sitä käyttäessäni. Tutkimukseni osoittaa, että menetelmää voisi käyttää kielenoppimisen lisäksi myös kulttuurikasvatuksen menetelmänä. Mahdollisesti menetelmää tulisi siihen tarkoitukseen muokata erityisesti teosvalintoja ja ryhmää muodostettaessa. Tästä olisi kuitenkin hyvä saada ensin lisätutkimusta. Kulttuurikasvatuksella tässä yhteydessä tarkoitan kulttuurien merkitysten tietoista edistämistä ja erityisesti kulttuurisen tiedon siirtämistä. (Kalhama & Vartiainen 2006, 4,7) Mielestäni VTS-menetelmää voisi käyttää juuri kehittääkseen yksilön suhdetta ympäröivään yhteiskuntaan.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää millä tavoin täysi-ikäiset maahan muuttaneet kokivat suomalaisen taiteen tarkastelun VTS-menetelmällä vaikuttaneen heidän käsitykseensä suomalaisuudesta. Lisäksi tutkin voisiko VTS-menetelmää käyttää kulttuureihin liittyvien ennakkoluulojen purkamiseen. VTS-menetelmä pohjautuu Rudolf Arnheimin visuaalisen ajattelun teoriaan, Abigail Houseinin esteettisen ajattelun teoriaan sekä konstruktiviseen teoriaan. Saadakseni vastauksia osallistuin useaan monikulttuuriseen VTS-ryhmään joissa toimintaan osallistumisen lisäksi kirjasin tekemiäni havaintoja. Lisäksi haastattelin neljää ryhmään osallistunutta maahan muuttanutta puolistrukturoitujen yksilöhaastattelujen avulla. Saatua materiaalia analysoidessani käytin pääasiassa sisältöanalyysin keinoja.

Analyysistä saamaani materiaali vastaa mielestäni tutkimuskysymykseeni.

Täysi-ikäiset maahan muuttaneet kokivat käsityksensä suomalaisuudesta muuttaneen heidän tarkasteltuaan suomalaista kuvataidetta VTS-menetelmän avulla. Informantit kokivat pääsevänsä lähemmäs suomalaisuutta taiteen heijastaessa heidän käsityksensä mukaan suomalaista arkea. Eräs haastateltavista kertoi tunteneensa taidetta tarkasteltuaan, millaista on olla suomalainen. Informantit oppivat VTS-menetelmän kautta suomen historiasta ja kokivat luonnon olevan merkittävässä roolissa suomalaisten elämässä ja suomalaisuuden rakentumi-

sessä. Suomalaista taidetta tarkastellessa havaittiin suomalaisuus myös joksikin monimuotoiseksi kokonaisuudeksi. Nämä kaikki osoittavat käsityksen suomalaisuudesta muuttuneen.

Jos pohditaan, voisiko VTS-menetelmää käyttää kulttuuriin liittyvien ennakkoluulojen purkamiseen, on vastaus monimutkaisempi eikä ainoastaan siksi, että kulttuuri käsitteenä on monitulkintainen. Se voidaan nähdä esimerkiksi vallitsevan kulttuurin tutkimuksen mukaisesti jonkinlaista ryhmää kuvailevaksi. Tämä on kulttuurintutkimuksessa tällä hetkellä vallitseva teoria. (Alasuutari 2011, 56) Kulttuuri voidaan määritellä ihmisen tietojen ja taitojen korkeimpana esiintymismuotona (Häyrynen 2006, 22). Kulttuurikäsitteen käyttö ja tulkinta ovat kuitenkin niin moninaista, että sen erottelevan merkityksen ajatellaan erityisesti arkipuheessa ja poliittisessa viestinnässä kadonneen tai ainakin menettäneen merkitystään. (Kalhama & Vartiainen 2006, 4)

Erään haastattelun yhteydessä spekulointiin, voisivatko stereotypiat vahvistua, mikäli tarkastellaan vain suomalaista taidetta. Tosin tuloksista on havaittavissa, että eri aikakausien suomalaista taidetta VTS-menetelmällä tarkasteltuaan suomalaisuus koettiin monimuotoiseksi kokonaisuudeksi. Tässä näyttäisi olevan riskiä; toisaalta stereotypiat voivat vahvistua, jos tarkastellaan vain suomalaista taidetta, mutta toisaalta monipuolinen suomalainen taide näyttää heijastavan monimuotoista suomalaisuutta mihin monimuotoisuutta kaventavat ennakkoluulot on vaikeampi saada pätemään. Stereotypioiden vahvistumista pohtinut haastateltava ei kuitenkaan haastattelussa puhunut stereotypioidensa vahvistuneen VTS-menetelmää käyttäessä vaan asia nousi esille, kun pohdimme VTS-menetelmän mahdollisuuksia tulevaisuudessa. Implisiittistä tietoa kuitenkin tihkui ja tulkintani mukaan hänen koki pelkän suomalaisen taiteen tarkastelun saattavan vahvistaa stereotypioita suomalaisuudesta.

Ehkä ratkaisu voisi olla – tutkimustuloksiini nojaten – VTS-menetelmän muokkaaminen tutkimuksessa käytetystä suomalaiseen taiteeseen keskittyneestä mallista monikulttuuriseen malliin, mikäli tarkoituksena on purkaa ennakkoluuloja ja mikäli kulttuurilla tarkoitetaan tässä yhteydessä esittelemääni kulttuurintutkimuksen

suosimaa käsitystä. Tai ainakin, jos keskityttäisiin vaan jonkun ryhmän taiteeseen, tulisi taiteen tällöin koostua kirjavasta joukosta eri menetelmin toteutettua ja eri suuntauksiin kuuluvia teoksia. Tosin jos näillä ohjeilla toteutettujen teosvalintojen jälkeen yhtäläisyyksiä kaikkien teosten välillä on löydettävissä saattaa se vahvistaa stereotypioita. Tämä vaatisi lisätutkimusta ja pohdintaa. Tosin haasteeksi voi nousta tulosten mittaaminen. Miten tiedämme, ovatko ennakkoluulot karisseet?

Tutkimuksessa ehdottaisin käytettäväksi ainakin samoja menetelmiä, kun tässä laadullisessa tutkimuksessa käytettiin. Lisäksi voisi olla syytä tehdä laajamittaista ja pitkäkestoista seuranta, jossa esimerkiksi kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmaan sisällytettäisi VTS-menetelmä soveltaen näin *Artful citizenship project* -tutkimusta. Samaan tapaan opettajia haastatteleamalla voitaisiin selvittää, vähenkö täysi-ikäisten maahan muuttaneiden ennakkoluulot kulttuureita kohtaan menetelmää käyttäen. Tutkimusta voisi tehdä myös monikulttuurisissa ryhmissä esimerkiksi ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Ainakin kyseisen tutkimuksen mukaan lapset kunnioittivat omasta ajatusmaailmasta poikkeavia mielipiteitä enemmän. Mikäli ennakkoluuloja siis edelleen oli, eivät ne aiheuttaneet niin voimakasta reagoitua kuin ennen.

Myös verrokkiryhmä olisi ollut tutkimukseen mielenkiintoinen lisä. Jos ryhmä täysi-ikäisiä maahan muuttaneita olisi tarkastellut Sata vuotta, tuhat tulkintaa -näyttelyn teoksia ilman VTS-menetelmää, millaiseksi he olisivat kokeneet käsityksensä suomalaisuudesta muuttuneen? Olisiko tulokset olleet samat? Valitettavasti minulla ei ollut mahdollisuutta aikataulun puitteissa saada tällaista ryhmää kasaan. Näin jälkeempäin mietittäessä se olisi lisännyt tutkimuksen uskottavuutta merkittävästi.

Eräs tutkimuksen aikana minua usein mietityttänyt haaste oli kielimuuri. Harkitsin pitkään kutsuvani tulkin haastattelujen tueksi. Olisiko tulkin apu muuttanut tutkimustuloksiani? Todennäköisesti vastaukset olisivat olleet ainakin erilaisia, kun olisimme voineet molemmat viestiä omalla äidinkielellämme. Jättäydyin kuitenkin tästä ajatuksesta, sillä halusin luoda haastattelutilanteesta henkilökohtaisen ja

ajattelin kolmannen osapuolen vaikuttavan haastattelijan ja haastateltavan väliin kohtaamiseen. Olimme haastateltavien kanssa entuudestaan tuttuja, kolmas informantin ja minun välistä suhteesta tietämätön osapuoli olisi saattanut muuttaa haastattelutilanteen luonnetta virallisempaan suuntaan.

Ehkä tulkki olisi voinut osoittautua hyödyllisemmäksi tiukasti strukturoidussa haastattelussa, jossa kysymykset olisi suunniteltu valmiiksi. Tässäkin tutkimuksessa se olisi saattanut auttaa ja laajentaa haastattelumateriaalia, vastaukset olisivat voineet olla laajempia ja keskustelu moniulotteisempaa. Kaikki informantit puhuivat kuitenkin eri äidinkieltä toisiinsa ja minuun verrattuna, joten jokaiseen haastatteluun olisi pitänyt palkata eri tulkki eikä tähän ollut resursseja enkä tiedä olisiko Jyväskylästä löytynyt ammattitulkki jokaiselle kielelle. Näin jälkeen päin ajateltuna olisi voinut perehtyä tähän asiaan paremmin ja lukea aiheeseen liittyviä tutkimuksia, mikäli niitä on tehty tulkin käytöstä puolistrukturoidussa haastattelutilanteessa.

5.2 Loppurefleksiointi

Mielestäni onnistuin toteuttamaan opinnäytetyölleni asettamat tavoitteet. Sillä on alku ja loppu, tutkimuskysymykseen on vastattu, kehitysmahdollisuuksia puitu, lähteitä käytetty ja otsikkokin vastaa sisältöä ainakin pääpiirteittäin. Kaikilla osa-alueilla jäi kehitettävää ja hyvä niin. Lopputulos on kuitenkin säilyttänyt myös persoonallisuutta, mitä pidän tärkeänä asiana, vaikkei se aivan kaikkia hyviä tieteellisiä käytäntöjä välttämättä täydellisesti kunnioitakaan. Tutkimuksen sisällön suhteen en kuitenkaan ole lipsunut vaan pyrkinyt koko ajan noudattamaan hyvää tutkimusetiikkaa. Sama koskee haastattelutilanteita sekä kaikkia niitä hetkiä, kun olen tutkimukseni tiimoilta ollut tekemisissä muiden elävien olentojen kanssa.

Opinnäytetyön tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi ovat olleet todella kasvattava ja opettava prosessi. Monia asioita tekisi toisin, jos nyt tulisi aloittaa opinnäytetyöprosessi alusta. Mielestäni kyseessä on kuitenkin ikuisesti kesken-

eräinen prosessi, jossa kaikkia seikkoja ei yksinkertaisesti pysty ottamaan huomioon eikä jokaista kiveä kääntää, muuten opinnäytetyö saattaisi paisua ja muuttua vaikeasti seurattavaksi, mikä ei palvelisi sen tarkoitusta. Tämä olikin eräs niistä haasteista, joita kirjoittamisprosessin aikana tulin kohdanneeksi ja joka minun piti itselleni opettaa kyetäkseni suoriutumaan opinnäytetyöstäni. Perehtyessäni teoriakirjoihin törmäsin yhä mielenkiintoisempiin teorioihin, jotka johdattivat minua uusille urille samalla eksyttäen kauemmaksi tutkimuskysymyksestäni. Lopulta ymmärsin rajata aiheeni tarkasti ja edetä tiukasti suunnitelman mukaan.

Onnistuin mielestäni pitämään omat mielipiteeni syrjässä analysoidessani materiaalia ja lopputulos heijastaa tulkintani mukaan haastateltavien ajatuksia ja kokemuksia.

Opinnäytetyöprosessin aikana käsitin nauttivani tutkimuksen teosta ja koin saavani uutta intoa opiskeluun. On ollut silmiä avartavaa perehtyä tutkimukseen käytännön kautta eikä ainoastaan kirjojen sivuilla. Juuri oppimista ja omaa kasvuani pidän opinnäytetyön tärkeimpänä antina. Tästä on hyvä jatkaa.

LÄHTEET

Aaltola, Juhani & Valli, Raine 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Gummeruksen kirjapaino Oy.

Alasuutari, Pentti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Riika: Vastapaino.

Arnheim, Rudolf 1997. Alkuperinen teos 1969. Visual thinking. Berkeley Kalifornia: University of California Press.

Artful citizenship project: Three year project report 2005 Miami, Florida Viitattu 26.10.2017 <https://vtshome.org/wp-content/uploads/2016/08/2Artful-Citizen-Project-Report.pdf>

Bardy, Marjatta & Känkäinen, Päivi 2005. Omat ja muiden tarinat: Ihmisyyttä vaalimassa. Vammala: Stakes.

Beiner, Ronald & Nedelsky, Jennifer 2001. Judgement, imagination, and politics: Themes from Kant and Arendt. U.S.A.: Rowman & Littlefield Co. publishers INC.

DeSantis, Karin & Housen, Abigail 2000. A brief guide to developmental theory and aesthetic development. Visual understanding in education (VUE). Viitattu 26.10.2017 http://ocmatours.net/wp-content/uploads/a_brief_gde_dev_thry.pdf

Dewey, John 1910. How we think. U.S.A.: D. C. Heath & Co.
<https://ia601406.us.archive.org/17/items/howwethink000838mbp/howwethink000838mbp.pdf>

Dewey, John 1980. Alkuperäispainos 1934. Art as experience. New York, New York: The Berkley Publishing Group.

Gysin, Brion 2005. The Process. U.S.A.: Tusku ivories.

Hakkola, Kirsti, Laitinen Sirkka & Ovaska-Airasmaa, Mirja 1991. Lasten taidekasvatus. Hämeenlinna: Kirjayhtymä Oy.

Harms, Daniil 2004. Sattumia. Juva: WSOY.

Hautamäki, Irmeli 2010. Nykytaide ja hermeneuttinen filosofia. Viitattu 10.11.2017 <http://filosofia.fi/node/5072>

Housen Abigail 1999. Eye of the beholder: Research, theory and practice. Viitattu 10.11.2017 <http://vtshome.org/wp-content/uploads/2016/08/Eye-of-the-Beholder.pdf>

Housen Abigail 2007. Art viewing and aesthetic development: Designing for the viewer. Viitattu 10.11.2017 <https://vtshome.org/wp-content/uploads/2016/08/2Housen-Art-Viewing-.pdf>

Häyrynen, Simo 2006. Suomalaisen yhteiskunnan kulttuuripolitiikka. Jyväskylä: Minerva kustannus Oy.

Itkonen, Satu 2014. Mitä näemme kun katsomme kuvaa? – Osallisuutta ja uusia näkökulmia VTS-menetelmällä (s. 20-24) Teoksessa Pruskij & Salmio (toim.) Kuvien tarinat. Artikkeleita ja tehtäviä lasten oikeuden näkökulmasta. Plan säätiö Suomi. Helsinki: Plan Suomi säätiö.

Jokisalo, Jouko 2016. Euroopan radikaali oikeisto. Riika: Into kustannus Oy.

Jyväskylän kaupungin kulttuuripalvelut 2017. Tiedote: "Kulttuuriluotsit" Viitattu 10.11.2017 <https://www.jyvaskyla.fi/kulttuuri/palvelut/kulttuuriluotsit>

Jäppinen, Anja 2016. VTS ja visuaalinen lukutaito. Yhdysvaltalaisten käyttäjien näkemyksiä visuaalisesta lukutaidosta ja sen merkityksistä VTS-menetelmän osana. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Opettajankoulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 26.10.2017 <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/49054>

Kakkori, Leena 2009. Hermeneutiikka ja fenomenologia: hermeneuttis-fenomenologisen tutkimusotteen sisäisestä problematiikasta. Viitattu 10.11.2017 https://www.academia.edu/3184453/Hermeneutiikka_ja_fenomenologia_hermeneuttis-fenomenologisen_tutkimusotteen_sis%C3%A4isest%C3%A4_problematiikasta

Kalhama, Pilvi, Kitola, Arja & Walamies, Molla 2006. Kulttuurikasvatuksen konteksteja ja määrittelyä. Teoksessa Kalhama & Vartiainen (toim.) Kulttuurista kasvua: Näkökulmia kulttuurikasvatukseen. Helsinki: Humanistinen ammatti- korkeakoulu.

- Kananen, Jorma 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitat opinnäytetyön tai Pro gradun alusta loppuun. Suomen yliopistopaino Oy.
- Kontio, Ilmari 1988. Puupiirtäjän valo. Aukusti Tuhkan puupiirroksset vuosina 1926-1939. Taidehistorian Pro gradu -tutkielma. Viitattu 1.11.2017
http://www.tuhka.fi/kuvia/pdf/IlmariKontio_gradu.pdf
- Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: International Methelp Ky.
- Mezirow, Jack 1996. Uudistava oppiminen: Kriittinen reflektio aikuiskoulutuksessa. Helsinki: Helsingin yliopisto Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. (5. painos) E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Opetushallitus 2012. Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2012:1. Helsinki: Opetushallitus.
- Opetushallitus 2016. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Helsinki: Opetushallitus.
- Palin, Tutta 1999. Kuvissa tuotettu maisema ja kansa. Teoksessa Tuomas M. S. Lehtinen (toim.) Suomi, outo pohjoinen maa? – Näkökumia Euroopan äänen historiaan ja kulttuuriin. Porvoo: PS-Kustannus
- Rauhala, Hilikka 2017. Taide kieli ja kotoutuminen: Keskusteleva kuvan tarkastelu aikuisten maahanmuuttajien kielenoppimisen tukena. Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 26.10.2017
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/54410/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201706112785.pdf?sequence=1>
- Rauste-Von Wright, Maijaliisa, Von Wright, John & Soini, Tiina 2003. Oppiminen ja Koulutus. 9. painos. Helsinki: WSOY.
- Sankari, Anna & Jyrkämä, Jyri (toim.) 2001. Lapsuudesta vanhuuteen : iän sosiologia. Jyväskylä: Vastapaino

Summa, Tehi & Suominen, Kaisu 2009. Fasilitaattorin työkirja: Menetelmiä sujuvaan ryhmätyöskentelyyn. Helsinki: Kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepa ry.

Syrjäläinen, Eija, Eronen, Ari & Värri, Veli-Matti (toim.). 2008. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampere University press.

Tervonen, Miika 2014. Historiankirjoitus ja myytti yhden kulttuurin Suomesta (s. 137-162) Teoksessa Markkola, Pirjo, Snellman, Hanna & Östman, Ann-Catrin (toim.) Kotiseutu ja kansakunta : miten suomalaista historiaa on rakennettu. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Yenawine, Philip 2013. Visual thinking strategies : Using art to deepen learning across school disciplines. Harvard education press. Harvard, MA.

LIITTEET

Haastattelulupalomake

Nimesi/Your name:

Oletko kotoisin Suomesta? / Are you from Finland?

Voiko Lauri Takatalo käyttää haastatteluasi materiaalina nimettömästi opinäytetyössään? / Can Lauri Takatalo use your interview anonymously in his thesis?

Voiko Lauri Takatalo käyttää nauhoitettuja tai ylös kirjattuja tulkintojasi taideteoksista nimettömästi opinnäytetyössään? / Can Lauri Takatalo use your recorded or down writtend interpretations of art pieces anonymously in his thesis?

Allekirjoituksesi/Your signature:

Päiväys/Date: _____